

Ahilik Kültürü

Osmanlıda Mesleki Eğitim

Osmanlıda eğitim devlet okullarında verildiği gibi camiler, tekkeler, zaviyeler gibi yerlerde de verilmekteydi. Köyden köye dolaşan tüccarlar ve şairler gittikleri yerdeki halka bilgi vererek Osmanlı eğitim sisteminin bir parçası haline gelmişlerdi.

Saraylar, konaklar, zaviyeler, camiler en yaygın eğitim kurumlarıydı. Ayrıca Osmanlı Devletinde Müslüman olmayan halk eğitim öğretim alanında özgürlük içindeydi, kendi eğitim kurumlarını kurabilmekteydiler. Devlette temel olarak Mesleki eğitim ve Saray eğitimi ön plandaydı.

Mesleki Eğitim; Ahilik teşkilatı bu eğitim türünün önemli bir kısmını kaplamış durumdaydı. Daha sonra Lonca teşkilatı adıyla anılan Ahilik teşkilatında esnaf, zanaatkâr ve çalışanlar bir çatı altında toplanmışlardı. Bu özelliği nedeniyle sanat okulu düzeyindeydiler.

Lonca teşkilatına alınanlar eğitim öğretim kurallarına uyarak çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa yükselebiliyorlardı. Ustalık belgesi alanlar iş yeri açabilirdi.

Saray Eğitimi; Topkapı Sarayında devlet adamlarının yetiştirildiği, hanedan üyelerinin eğitim gördüğü büyük bir okuldu. Enderun ve Harem bölümleri vardı.

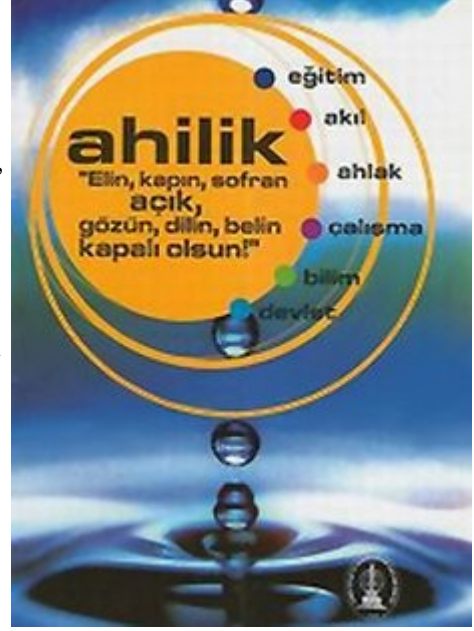
Enderun mektebine başlarda devşirme usulü ile alınan Hıristiyan zeki ve yetenekli çocuklar alınırdı. Bu bölümde sadece erkek çocuklar eğitilirdi. Enderun'daki temel amaç iyi bir Müslüman, güvenilir, kabiliyetli devlet adamları yetiştirmektir. Kişiler eğitimlerini tamamladıklarında bir sanat dalında mutlaka uzmanlaşırlardı ve Padişahın özel hizmetini yaparlardı. Bir kısım ise yönetici olarak görevlendirilirdi. Bu yöntemle enderundan birçok vezir ve sadrazam çıkmıştır.

Harem bölümünde ise sadece kadınlar yetiştirilirdi. Haremde padişahın eşleri, çocukları ve cariyeleri yaşardı. Aynı zamanda okul niteliğindedi, hareme alınan cariyeler sıkı disiplin altında eğitim görürler ve yeteneklerine göre müzik, resim, edebiyat, örgü dersleri alırlardı, dini bilgiler verilir.

Harem halkı günlerini kitap okumakla, tarih öğrenmekle geçirirdi.

Meslek Eğitimi ve Ahilik

İnsanoğlu yaradılışıyla birlikte çeşitli ihtiyaçlarını giderme gereğini duymuştur. Bu ihtiyaçlar arasında en önemlisi eğitimidir. Eğitime verilen değer oranında bireyler, toplumlar aydınlanır. Milletler kendi tarihinden, sosyal ve kültürel geçmişinden ders alarak bunları günün ihtiyaçlarına göre uygulayarak başarı kazanırlar. Türk toplumu tarihinin derinliklerinden

gelen bilgi ve tecrübelerini Farabi'nin akılcı felsefesi, İbn-i Sinan ve Fahreddin Razi'nin deneyiciliği ile birleştirerek eğitime yeni bir anlayış getirmiş, sosyo-ekonomik bir kurum olan Ahilik Teşkilatını kurmuştur.

Ahi Evran, Farabi ve İbn-i Sina'nın eserlerini okumuş. Fahreddin Razi'den de ders alarak, ekonomi ve tıp alanında kendisini yetiştiren bir ilim adamıdır. Anadolu'da, ilmini ve tecrübesini Ahilik sistemine dönüştürerek günlük hayata geçirir. O da devrin ünlü alimleri gibi düşünerek eğitimin amacının insanların ihtiyaçlarını gidermek olduğuna inanır.

Bu düşüncenin özü; Kabiliyetleri farklı olan bireylere aynı eğitim vermenin hatalı olacağı görüşüne dayanır. İnsanlar arasında fiziki yapı, akıl ve düşünce açısından farklılıklar olması tek tip insan yetiştirilmesini önlemiştir. Bu konuda Ahi Evran herkesin anlayacağı bir açıklamada bulunur. İlim yapmaya kabiliyeti olanlar ilim yapmalı, sanata kabiliyeti olan bir mesleğe yönlendirilmelidir.

Aslında insanların farklı kabiliyette olması, Allah'ın insanlara bahsettiği bir nimettir. Böyle olmasıydı aralarında yarışma duygusu yerine haset duygusu gelişir bu da fertler arasında zulmün, kötülüğün ve bozgunculuğun nedeni olurdu.

Sanatın çeşitli dalları vardır. Fertler yeteneklerine göre kendisine en uygun olanını seçmeli bu konuda uzmanlaşması sağlanmalıdır. Ahi Birlikleri'nde bir meslek dalına eleman alınırken, bir takım sınamaya tabi tutulurdu. Her şeyden önce mesleğe aday olan kimsenin istidadı ve yetenekleri dikkate alınır. Huy ve kabiliyeti denenir, zekâ derecesi ölçülür ve çocuğun hangi mesleğe yatkın olduğu tespit edilirdi. Böylece gencin ileride başarı gösterebileceği bir meslek secimi yapıldı. Tabi ki bu seçimden önce çocuğun isteği de göz önünde bulundurulur. Ondan mesleğini sevmesi ve başarılı olması beklenirdi.

Ahi Evran kendisinden önceki düşünürlerin ileri sürdükleri, ihtiyaçlarla ilgili görüşlerini, herkesin anlayacağı biçimde açıklayan bir kitap yazmıştır. Letaif-i Hikmet adını verdiği eseri, Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat'a sunmuştur. Kitabın ana fikri günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Şöyle ki; "İnsanoğlu medeni tabiiyetlidir. Yani insan, yemek, içmek, giyinmek, evlenmek, mesken edinmek gibi çok şeylere muhtaç olarak yaratılmıştır. Hiç kimse kendi başına bu ihtiyaçları karşılayamaz. Bu yüzden demirci, marangoz, yapı ustası, kuyumcu, hekim, derici gibi çeşitli meslekleri yürütmek için çok sayıda insana ihtiyaç duyulur. Bu meslek dallarının gerektirdiği alet ve edevatı imal etmek için de birçok insan gücüne ihtiyaç vardır" Bu yüzden, toplumun ihtiyaç duyduğu ürünlerin üretimi için lüzumlu olan bütün sanat kollarının yaşatılması şarttır. Bununla da kalmayıp, insanların sonradan doğacak ihtiyaçlarını karşılamak için yeni sanat dallarının meydana getirilmesi gerekmektedir.

Ahi Evran'a göre toplumdaki fertlerin büyük bir kesimi sanata yönlendirilmeli ve her biri belli bir sanat dalıyla meşgul edilmelidir ki böylece toplumun ihtiyaçları görülsün. Ahi Evran'ın kurduğu Ahilik Teşkilatı'nın eğitim anlayışı bu temel görüşe dayanır. Devlete düşen görev, bu düşünceye destek vererek halkın eğitilmesine yardımcı olmaktır. Ahi Evran eserinde belirttiği eğitim ve öğretim konusundaki tüm eserleri ders kitabı olarak okutulmuştur. Ahilik sistemindeki usta, kalfa, çırak ilişkilerinden etkilenen Alman bilim adamı Franz Teaschner Anadolu'da Ahiliği araştırmış ülkesinde meslek okullarının kurulmasında bu sistemden yararlanmıştı.

Ahiliğin tanımı ve fonksiyonları ele alınmadan eğitim sistemini kavramakta güçlük

çekilebilir. Bu nedenle konudan uzaklaşmadan önemli olan diğer yönlerine kısaca değinmekte yarar vardır.

Ahilik, XII.yy. bir takım sosyo-ekonomik sorunların yaşandığı Anadolu'da halkın sıkıntılarını gidermek için kurulan bir sivil toplum kuruluşudur. Başlangıçta yalnız esnaf, sanatkâr ve üretim birliklerini içine alan bu kurum daha sonra toplumun diğer kesimlerine de hitap edecek duruma gelmiştir.

Ahilik, eğitim yanında ekonomik, ahlak, çalışma, hukuk, siyaset ve kültürel fonksiyonları ile yaşamın tüm alanlarında etkili olmuştur. Bir yaşam biçimi ve bir sistem olarak yüzyıllar boyunca uygulanmıştır. Ahiliği diğer kurumlardan ayıran en önemli yanı insanı değerlere ve ahlaka verdiği önemdir. Ahilik ahlakı, günlük hayatın her alanında kendini hissettirir. Bu nedenle ona ahlak ve sanatın uyumlu birleşimi ve de ahlak okulu da denir. Ahiliğin ahlak kurallarının toplum hayatında kabul edilmiş olması, ortak yaşamın yüklediği sorumluluklar ile ferdin koruma ihtiyacını uzlaştırmış, toplum barışını sağlamıştır. Anadolu'da halkın bin yılı aşkın bir sürede hiç kimseyi ayırt etmeden, birlikte yaşamasının kısaca izahı budur.

Bu bilgiler ışığında Ahilik Sistemi'nde Eğitimin yeri ve önemi daha iyi anlaşılacaktır. Ahilik Sistemi'nde az önce belirttiğimiz gibi, meslek eğitimi ile ahlak eğitimi bir bütünlük içerisinde ele alınarak uygulanırdı. Ahlak ve adap eğitimi, Ahi Birlikleri'nin tesis ettiği Ahi zaviyelerinde, meslek eğitimi de atölye ve dükkân gibi iş yerinde verilirdi.

Eğitim, iş başında ve iş dışı dışında olmak üzere iki ayrı yerde verilmesine karşın birbirini tamamlar mahiyetteydi.

İş dışındaki eğitim:

Genel eğitim niteliğinde olup ferdi gelişmeye yönelikti. Ahi zaviyeleri bir bakıma terbiye

ocağıydı. Burada öğretmenler bir meslek edinmek üzere yeni çalışmaya başlayan gençlere önce okuma yazma öğretirlerdi. Muallim adı verilen öğrenciler yanında, ilmi sahada söz sahibi müderris ve kadınlarda ders verirdi. Zaviyelerde dini bilgiler yanında Türkçe konuşma, edebiyat, müzik, spor folklor ve askeri bilgiler öğretilirdi.

Gençlerin kültürlerini geliştirmek için tarihi destanlar; Kutadgu Bilig ve Dede Korkut gibi kahramanlığı, yiğitliği konu alan eserler okutulurdu. Ahlak eğitiminde ise Fütüvvetname denilen Ahiliğin ahlak kitaplarından yararlanılırdı. Yazarı belli olan ve olmayan yüzlerce fütüvvet kitabı yazılmıştır. Bu kitaplar bir bakıma İslam tasavvufunun geliştirdiği Kur'an ve

Hadislere dayanan güzel ahlak ve ideal insan modelini belirleyen kitaplardı. Bu eserler yalnız gençlerin değil toplumun tüm katmanlarının uyması istenilen ahlak kurallarını içerirdi.

Yazarı belli olan fütüvvet kitaplarından ilki, Burgazi'nin yazdığı Türkçe Fütüvvet kitabıdır. Ahilerin el kitabı olan bu ilk Türk fütüvvetnamesinde gençlere verilen terbiye kuralları şöyle sıralamaktadır.

“Taam yimekte yirmi erkan vardır.” Yani yemek yemeğe ait yirmi kural vardır. Bunlar;
Sofraya oturmadan önce ve yemekten sonra elleri yıkamak, silmek
Yemeğin dürüstlikle kazanıldığına emin olmak.
Yemeğe büyüklerden önce başlamamak.
Yemek yerken yüksek sesle konuşmamak, ağızından tükürük saçmamak, kaşınmamak.
Yemekte küçük lokma almak, başkasının yediği lokmaları gözetmemek.
Yemekte ağız şapırdatmamak.
Yemekte öksürük tutarsa, ağızı elle değil mendille kapatmak...

Su içmede 3 edep vardır.
Suyu birden yudumlamadan, dinlene dinlene içmek.
Suyu üstüne dökmemek,
Bardağı sıkı tutmak.
Bunlar gibi evden çıkarken 4, sokakta yürürken 7, elbise giyerken 5, misafirlikte 3, hasta ziyaretinde 5, tuvalette ve hamamda 8, yatarken 4 olmak üzere birçok edep kuralı tespit edilmiştir.

Burgazi Fütüvvetnamesi'nde Ahi ahlakını meydana getiren kuralları da şöyle sıralayabiliriz. Ahiler birkaç iş ve sanatla değil, yeteneklerine uygun olan tek bir iş ve sanatla uğraşmalı, sanatını geliştirmelidir.
Ahi doğru olmalı, emeğiyle hak ettiği kadar fazlasını istememelidir.
Ahi işinin ve sanatının geleneksel pirlerinden kendi ustasına kadar bütün büyüklere içten bağlanmalı ve saygı duymalıdır.

Bir kimsenin Ahi olabilmesi için ve Ahilik Teşkilatı'na alınabilmesi için 124 Ahilik kuralını bilmeli ve ona göre hareket etmelidir. Bunlar;
İyi huylu ve güzel ahlaklı olmak,
İşinde ve hayatında doğru ve güvenilir olmak,
Ahdinde sözünde ve sevgisinde vefalı olmak,
Sözünü bilmek, sözünde durmak,
Hizmette ayırım yapmamak,
Yaptığı iyilikten karşılık beklemek,
Güleryüzlü olmak,
Dost ve meslektaşlarına karşı tatlı sözlü, samimi ve güler yüzlü olmak,
Hataları yüze vurmamak,
Dostluğa önem vermek,
Din ve mezhep gözetmeksizin bütün insanlara karşı sevgi beslemek
Tevazu sahibi ve hoşgörülü olmak,
Anaya ataya hürmet etmek,
Dedikodu yapmamak,
Komşularına iyilik yapmak,
İnsanların işlerini içten ve gönülden güler yüzle yapmak.
Başkalarının malına hıyanet etmemek.

Sabır ehli olmak,
Cömert, ikram ve kerem sahibi olmak,
Daima hakkı korumak,
Öfkesine hâkim olmak,
Suçluya yumuşak davranmak,
Sır saklamak,
Gelme-yene gitmek, dost ve akrabayı ziyaret etmek,
İçî, dışı, özü, sözü bir olmak,
Kötü söz ve hareketlerden sakınmak,
Maiyetinde ve hizmetinde olanları korumak ve haklarını vermek,

Ahiliğin kaideleri yanında 6'da şartı vardır bunların 3'ü açık 3'ü kapalıdır.

Açık olanlar : Eli, kapısı, sofrası açıktır.

Kapalı olanlar : Gözü, dili, beli kapalıdır.

Açık olan hususların açıklanması: Cömert, şeffaf, tevazu sahibi, konuksever ve sofrası açık olmak.

Kapalı olanlar da: Dilini tutmak, dedikodu yapmamak, kötü söz söylememek, kimsenin ayıbını görmezlikten gelmek, kimseye kötü gözle bakmamak, kimsenin onuruna, namusuna, malına göz dikmemektir. Bu şartlara uyanlar Ahi olabilmektedir.

Ahi zaviyesindeki eğitimin medreselerden daha üstün olduğun belirten Muallim Cevdet, buradaki eğitimin yalnız kitabı olmadığını, insanı değerler ve ahlaka yönelik pratik bilgilerin tercih edildiğini, öğretmenlerin pirlar huzurunda şarkılar ve ilahiler okuduğunu, sohbetlerde üretimin arttırılması için gerekli olan teknikler üzerinde tartışmalar yapılmaktadır. Hâlbuki medreselerde müderrislerle (öğretmen) öğrenciler arasında diyalogun yok denecek kadar azdı bu tür eğitim sisteminde başarı sağlanamayacağını bugün daha iyi anlaşıyor.

İş Başında Eğitim:

Çalışma usullerinin, teknik bilgilerinin uygulandığı, üretimin yapıldığı atölyelerde verilen eğitime iş başında eğitim denilmektedir. Bu iş yerlerine Erbab-ı Sanat, Erbab-ı Sınai denilirdi. İş yeri sahibi, öğretecek kadar bilgi sahibi olduğuna dair elinde icazet (diploma) ve iş yeri açma izni olan kimsedir. Bir kişinin usta olabilmesi ve kendi işyerini açabilmesi için değişik öğrenim kademelerinden geçmesi en az üç usta yetiştirmesi gerekirdi. Her şeyden önce o

kişinin Ahi Birliği üyesi olması, geçimini temin edecek bir iş ve sanatın olması aranırdı. Boş gezen, bir işi olmayanlar Ahiliğe kabul edilmediği gibi toplumda da itibar görmezdi. Para sahibi olmak da iş yeri açmaya yeterli değildi. Onun mutlaka elinde icazeti ve usta, kalfa ve çırak yetiştirdiğine dair belgelerin ve faaliyet gösterdiği yerin birlik başkanından izin alması gerekirdi.

Ahi olabilmemenin ilk basamağı çıraklıktı. Çırak olmak isteyen aday bir iş yerinde ustaya teslim edilirdi. Kendisine iş yerinde 2 yol kardeşi, (yol atası) seçilirdi. Yol ataları; çırağın kalfa ve ustalığa yükselene kadar hatta ömür boyu Ahilik prensiplerine uygun davranış içerisinde olup olmadığını denetlerdi. Bir bakıma çırağı yönlendirirdi. Çırakların hatalı davranışlarından dolayı bir suç işleme durumunda onlarda kalfa usta gibi müteselsil sorumlu tutulurdu. Usta ve çırak ilişkisi bugünkü işçi işveren ilişkisinden çok farklıydı. Sanata dayalı üretim yapısında çırak ve kalfanın gözünde usta hasımdan ziyade bir arkadaş velinimetiydi. Usta işveren olmaktan öte yardımcılılarıyla omuz omuza çalışan mesai arkadaşıydı ve aynı zamanda öğretmeniydi. Çünkü onları vasıfsız bir eleman olarak yanına almış hatalarına katlanarak, sabırla onlara sanatın inceliklerini öğretmişti. Daha ilk başta çırak dayının (yamağın) iş yerindeki tutumu, davranışı becerisi göz önüne alınır. Ona göre iş yerinde kalarak devam etmesine karar verilir veya başka bir sanat dalına yönlendirilirdi. Her iki durumda bir iş yerine çırak olarak girebilmek için, o iş kolunun Ahi Birliği'nden izin alınması gerekirdi. Bir çırak veya kalfa ustanın rızasını almadan iş yerini terk edemez hele hele başka bir iş yerine gidemezdi. Bu davranış bir ahlak kuralıydı. Zaten gideceği yerin ustası onu kabul etmezdi. Eğer ederse ahlaksız addedilirdi. Usta sanatın özelliğine göre belli sayıda çırak çalıştırmak zorundaydı. Fazla çırak çalıştırmak da birlikçe yasaklanmıştı. Aynı iş kolunda ihtiyaçtan fazla usta yetiştirmenin yaratacağı sorunlar biliniyordu. Örneğin; bugün Üniversite ve Yüksek Okullarda aynı dalda ihtiyaçtan fazla öğrenci yetiştirildiğinde çıkan sorunlara çare bulunamamaktadır.

Ahiliğin uygulamalarının bir sonucu olarak bir yandan işsiz kalınmamış, diğer yandan da aşırı üretim verdiği zararlardan korunmuştur. İş yerinde çırak ve kalfaya, sanata ait bilgiler öğretilirken derse önce sanatın temel bilgilerinden başlanır ve bilgiler kademe kademe arttırılmak suretiyle usta oluncaya dek devam edilirdi. Zamanı gelmedikçe sanat ait bilgiler verilmezdi. Ancak öğrenci olgunlaştıkça yetenekleri arttıkça bilgilerde buna göre belirlenim ölçüde arttırılırdı. Bugün yalnız çalıştırma ve kapama düğmesini öğrenim, makine hakkında gerekli bilgi ve tecrübeyi kazanmadan kendisini kalfa ve usta gören kimselerin açtıkları zararlar malumdur. Bu yalnız matbaacılık mesleğinde değil, bir çok meslekte oto tamirciliğinde, marangozlukta, elektrikçide, yapı işlerinde, demircilikte, tesisat işlerinde görülmektedir. Sonuçta arabalar kaza yapmakta, elektrik kısa devre yapıp yangınlar çıkmakta en ufak sarsıntıda binalar yerle bir olmakta ve onca cana, mala mal olmaktadır.

Ahilikte çırak ve kalfanın en iyi biçimde yetiştirmek ustanın göreviydi. Bunun için usta sanatın inceliklerini, sırlarını, kalfa ve çıraklarına öğretirken onların ahlaken de iyi yetişmesine dikkat ederdi. Yeterli bilgiyi öğrenim çırağın kalfa, kalfanın da terfi ederek usta olması için o iş kolunun birlik başkanından izin istenirdi. Çıraklıktan kalfalığı, kalfalıktan ustalığa yükselmede mutlaka bir tören yürütülürdü. Şed Kuşanma denilen törene birlik başkanları, sanatın en tanınmış üstatları ve şehirdeki Ahi Birlik Başkanı davet edilirdi. Bunların arasında mesleğin en kıdemli üyeleri ve Ahi Baba'dan meydana gelen bir heyet, kalfanın o güne kadar imal ettiği ürünleri inceler kalitesini kontrol ederlerdi. Ayrıca yiğitbaşından, yol kardeşlerinden ve ustasından kalfanın başkalarına karşı tutum ve davranışları sorulur onların cevapları olumlu. Ürettikleri istenilen standartta ve de kalitede ise kalfalıktan ustalığa geçmesine izin verilirdi. Bu onay heyetin huzurunda dualar ile beline üç kere bağlanıp çözülen kuşak bir defa daha bağlanmak suretiyle gerçekleşirdi.

Şed Töreni'nde Ahi Baba elini kalfanın omzuna koyarak kalfaya şu öğüdü verirdi: Ey Oğul!. Ustalığa destur istersin, mesleğinde ki ehliyetini kendi ürettiklerinden gördük. Ustan seni övdü. Dünya davranışlarına kefil oldular. Ahiret işlerinde de seni, dilini diyanetini bilir söylediler, memnun olduk. Ey Oğul, doğru ol. Su gibi berrak ol. Toprak gibi mütevazı ol.

Hayatın tadını, tuzunu, sefasını bilerek yaşa. Hayatın zorluklarına diren. Ahlak ve Ahilik geleneğinden hiç şaşma, içte ve dışta temizliğe önem ver. Ey Oğul, nimeti daima şükürle karşıla, sanatını ilerlet, yetiştirdiklerine inceliklerini öğret. Kul hakkına riayet et. Ey Oğul, hak al hak ver. Ustalığın kutlu olsun Allah muvaffak etsin. Ahi Baba'nın öğüdünden sonra kendi ustası da söz alırdı; Bak kalfa bütün bildiklerimi öğreterek bugüne geldik. Şükürler olsun. Vatanına, milletine yararlı mesleğinin ehli, ahlakına bağlı yaşadıkça muvaffakiyetin daim olsun. Ahilik geleneğine bağlı, ürettiklerinde daima kalite çırak ve kalfalarına şefkatli olmak tavsiyemiz. Devletini, milletini, vatanını canın gibi aziz bilmek buyruğumuz. Haydi, mübarek olsun...

Bu törenler çırağa ve kalfaya bazı sorumluluklar yüklemektedir. Bir üst kademeye yükselen ustanın yol atasının gösterdiği yoldan gidecek ve onlara karşı tam bir itaat duygusu besleyecek kendi ustalarını örnek alacaktır. O da çırakların yetişmesinden ve ahi ahlakının benimsenmesinden sorumlu olacaktır. Bütün bu törenler Ahi Birlikleri'nin şekle son derece önem verdiklerini göstermektedir. Öyle ki; Ahi Birlikleri'nde bir takım kesin kurallara, törelere ve bir hiyerarşi kurmuş sanat sırrını elden ele, fertten ferde intikal ettirmiş yahut yaramaz unsurları barındırmamıştır. Çalışmak ve alın teriyle kazanmak, iş yerini bir ibadet yeriymiş gibi temiz tutmak, çalıştığı yeri kendisinin iş yeriymiş gibi korumak, hammadeyi israf etmeden kullanmak, hatasız üretmek, kaliteden herkesi sorumlu tutmak meslek eğitiminin temelini oluşturmuştur.

Bugün bu ilkeler modern işletmecilikte şirket kültürü, toplam kalite, sıfır hatalı üretim, verimlilik, oto kontrol, ISO 9001, iş ahlakı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Ahiliğin eğitim sistemine ulaşılmadığı yinede tam başarı sağlanamamaktadır. Bu nedenle dünyada işletmeler yeni arayışlar içerisinde bu bakımdan ahilik günümüze bir model olarak bizi beklemektedir.